

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра лісового та садово-паркового господарства

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПРИБИЛА АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 630*5

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ВИРОБНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ДП

«КРИЖОПЛЬСЬКИЙ РАЙАГРОЛІС» ВОКСЛП «ВІНОБЛАГРОЛІС»

205 «Лісове господарство»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних наукових досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ А.В. Прибила

Керівник роботи:
Іванюк І.Д.,
д. с.-г. н., професор

Житомир – 2025

Висновок кафедри лісового та садово-паркового господарства

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри лісового та садово-паркового господарства

№ ____ від « ____ » _____ 2025 р.

Завідувач кафедри лісового та садово-паркового господарства

к.с.-г.н., доцент _____ Юрій СІРУК

« ____ » _____ 2025 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Прибила Андрій Володимирович захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Дубницька І.Ю.

АНОТАЦІЯ

Прибила А.В. Виробнича діяльність ДП «Крижопільський райагроліс» ВОКСЛП «Віноблагроліс». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 205 – Лісове господарство. – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У роботі проведено аналіз основних напрямків виробничої діяльності за обсягами виконаних робіт та витратами на їх проведення. Встановлено, що підприємство із загальною площею 7415,9 га, у своїй структурі не має експлуатаційних лісів, а домінантними є захисні ліси – 97,8% площі. Фактичні витрати підприємства на ведення лісового господарства перевищують заплановані на 19%. У порівнянні із 2021 роком (довоєнний рік), витрати на ведення лісового господарства зросли на 62%. Основним асортиментом видів робіт по лісовому і мисливському господарству є рубки формування і оздоровлення лісу, до яких входять рубки догляду, санітарні рубки і комплексні рубки. Заготівля знеособленого 1 м³ деревини на освітленні і прочистці є найдорожчою у лісгоспі і становить 210 – 208 грн. На інших рубках вартість знаходиться в межах 158,0 грн- 176,0 грн. Обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування у 2023 році становили 5395,8 м³. Вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини від РГК становить 153 грн. Вартість перевезення – 368,0 грн.

Ключові слова: планові витрати, фактичні витрати, рубки догляду, санітарні рубки, лісовідновлення, спеціальне використання лісових ресурсів, обсяги, вартість

ANNOTATION

Prybyla A.V. Production activities of SE «Kryzhopil District Agroforest» - Qualification work as a manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 205 - forestry. – Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The study analyzes the main directions of production activities in terms of the volume of work carried out and the costs incurred. It was found that the enterprise, with a total area of 7,415.9 hectares, does not have operational forests in its structure, with protective forests dominating – accounting for 97.8% of the area. The actual costs of the enterprise for forestry exceed the planned ones by 19%. Compared to 2021 (the pre-war year), expenses for forest management have increased by 62%. The main range of work types in forestry and hunting management includes thinning and forest restoration cuts, which encompass tending cuts, sanitary cuts, and complex cuts. Harvesting of 1 m³ of unsegregated timber in thinning and clearance is the most expensive in the forestry enterprise, amounting to 210 – 208 UAH. In other types of cuts, the cost ranges between 158.0 UAH and 176.0 UAH. The volume of timber harvesting from final felling in 2023 amounted to 5,395.8 m³. The cost of harvesting 1 m³ of unsegregated timber from final felling is 153 UAH. The cost of transportation is 368.0 UAH.

Key words: planned costs, actual costs, thinning cuts, sanitary cuts, forest regeneration, special use of forest resources, volumes, cost

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ.1 ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	9
1.1.Лісове господарство України – важлива складова національної економіки	9
1.2.Оцінка економічної ефективності в лісовому господарстві	10
Розділ 2. ПРИРОДНІ УМОВИ ТА КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАНУ ЛІСОВОГО ФОНДУ	14
2.1. Місцезнаходження та природні умови	14
2.2. Характеристика лісового фонду	15
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ	19
3.1. Аналіз діяльності по лісовому господарству	19
3.2. Аналіз витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів	26
Висновки	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32

ВСТУП

Актуальність теми. Лісове господарство можна визначити як сукупність методів і знань, пов'язаних з управлінням та охороною лісів. Основною метою діяльності галузі лісового господарства є підтримання благополуччя та продуктивності лісових екосистем без негативного впливу на їх баланс.

Стале управління лісовими ресурсами спрямоване на збереження балансу між використанням ресурсів для задоволення потреб людини та збереженням лісу для майбутніх поколінь. Принципи, на яких воно базується, різноманітні і включають: захист біорізноманіття, збереження ґрунту, поглинання вуглецю. Потрібно забезпечити різноманітність видів рослин і тварин для майбутніх поколінь. Раціональне управління лісами повинно гарантувати, що ґрунти залишаються родючими і не піддаються надмірній експлуатації та на них не проходить вітрова та водна ерозія. Деревина і ліси поглинають вуглекислий газ, що допомагає пом'якшити наслідки зміни клімату, тому формування та догляд за лісовими масивами має вирішальне значення. Ці принципи забезпечують управління лісами таким чином, щоб максимізувати не тільки економічну віддачу, а й екологічні та соціальні вигоди.

Лісове господарство має бути орієнтоване на екологічні принципи, що забезпечить незмінну роль лісогосподарського виробництва для укріплення ресурсної незалежності країни.

Метою виконання даної кваліфікаційної роботи є виявлення особливостей та проведення аналізу основних видів лісогосподарського виробництва та витрат на їх проведення в ДП «Крижопільський райагроліс» ВОКСЛП «Віноблагроліс».

Для реалізації поставленої мети передбачається виконання наступних **завдань** :

-Аналіз сучасного стану організації та управління виробничим процесом у

сфері лісового господарства в Україні та за кордоном в сучасних умовах ринкової економіки.

- Дослідження особливостей організаційної структури та лісового фонду підприємства.
- Проведення аналізу виробничо-фінансової діяльності лісгосподарського підприємства за останні роки.
- Дослідження основних показників та параметрів виробничого процесу.

Об'єктом досліджень є процеси виробничої діяльності та економічні показники ДП «Крижопільський райагроліс»

Предмет дослідження обсяги виконаних робіт та витрат на їх проведення згідно виробничо-фінансового плану підприємства

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використані узагальнення матеріалу, системного аналізу та синтезу; порівняльного аналізу та ділової графіки.

Перелік публікацій автора за темою дослідження: 1. Прибила А.В., Шишка А.С. Можливості використання інтродукованих порід для лісового господарства. *Мисливське господарство: Традиції. Досвід. Нові горизонти:* матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 19 вересня 2025 р.). Житомир, 2025. с.93.

2. Прибила А.В. Аналіз витрат на виконання виробничого плану ДП «Крижопільський райагроліс». *Ліс, наука, молодь:* матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (26 листопада 2025 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2024. С.174.

3. Гергало О.Ю., Прибила А.В., Докіль А.Є., Рубки головного користування як складова виробничої діяльності. *Студентські наукові читання 2025:* матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (10 грудня 2025 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 14.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані в процесі проведених досліджень результати можуть мати пізнавальне та практичне значення для планової діяльності щодо виробничих процесів в лісгоспі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена українською мовою на 36 сторінках друкованого тексту, з яких 30 сторінок – основний текст. Складається із вступу, 3-х розділів, висновків, списку літературних джерел який містить 43 найменування. Текст ілюстрований 4 таблицями і 12 рисунками.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Лісове господарство України – важлива складова національної економіки

Інтенсивне ведення лісового господарства ґрунтується на застосуванні сучасних технологічних рішень, що дають змогу отримувати високий рівень продуктивності на обмежених площах. Основна ідея такого підходу полягає в раціональному використанні лісових ресурсів, зокрема деревини, за умов збереження екологічної рівноваги. Нині до пріоритетних напрямів розвитку лісового сектору також належать охорона довкілля, розвиток екотуризму й підвищення рівня екологічної обізнаності населення. За таких умов економічна активність у галузі спрямовується на поєднання господарських інтересів із підтриманням екосистемної стійкості та довготривалим збереженням природних комплексів [6,29,35,37].

Лісове господарство України є стратегічно важливою складовою національної економіки, оскільки забезпечує відтворення та раціональне використання одного з ключових природних ресурсів – лісів. Стійкий розвиток галузі потребує значних обсягів фінансування, адже вирощування лісових насаджень передбачає тривалий виробничий цикл, що поєднує природні умови та значні обсяги людської праці [21, 22].

Сфера охорони лісів регулюється положеннями «Лісового кодексу України» [14], Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8] та іншими нормативно-правовими актами [23,24].

Виконання завдань, пов'язаних із захистом і відтворенням лісів, підвищенням їх продуктивності та забезпеченням захисних функцій, покладається на органи державної влади, місцеве самоврядування, власників лісових масивів і постійних користувачів [7,28,31,32].

До структури лісового комплексу також належить мисливське господарство, адже воно забезпечує підтримання і відновлення популяцій мисливських видів, що має безпосередній зв'язок із функціонуванням лісових екосистем [3].

Для державних лісогосподарських підприємств першочерговим завданням є формування фінансової самодостатності через аналіз конкурентних позицій та прийняття рішень відповідно до поточних і прогнозованих тенденцій ринку [38, 39].

Оцінка економічної ефективності в лісовому господарстві

Питання збалансованого розвитку лісів посідають важливе місце в економічних дослідженнях українських науковців. Серед авторів, які досліджували ці питання варто назвати О.І. Деробота [5], Р.Г. Дубаса [6], В.П. Краснова [13], І.М. Лицура [15], А.С. Малиновського [16], Р.І. Тринька [36], М.Х. Шершуна [37] та ін.

Специфіка діяльності лісогосподарських підприємств зумовлює орієнтацію багатьох дослідників на аналіз кількісних показників. Так, М.Х. Шершун [37] аналізує приріст деревини, обсяги її заготівлі та реалізації. А.С. Торосов із співавторами [37] зосереджується на оцінці фінансового стану підприємств, зокрема показниках ліквідності та фінансової стійкості. Ткачів С.М. і Никитюк П.А. [36] зосереджують свою увагу на показниках площ рубок, виробництва лісопродукції та витрат. Подібні аспекти розглядаються й іншими авторами [6].

Значну увагу у науковій літературі приділяють питанням фінансової стійкості підприємств, яка характеризується такими показниками, як коефіцієнт автономії, ризиковість фінансової структури та рівень маневреності капіталу. Наприклад, Нестор'як Ю.Ю. [19] аналізує ефективність діяльності підприємств через витрати, доходи, продуктивність праці та економічний ефект від вирощування лісу.

Окрім кількісних характеристик, дослідники враховують і якісні показники. Зокрема, Волинець І.Г. пропонує використовувати показники площ земель лісового фонду, рівня лісистості, приросту біомаси та обсягів виробленої продукції [1].

Тривалий період виробництва у лісовій галузі традиційно ускладнював оцінку ефективності, оскільки витрати та доходи виникали в різні часові проміжки. Це призводило до розриву між інвестиціями у відтворення екосистем і результатами від вилучення біомаси. Для подолання цієї проблеми застосовується метод чистої теперішньої вартості, який дозволяє враховувати часовий фактор під час оцінювання інвестиційних рішень [9, 10].

Саме тривалість виробничого циклу є ключовою характеристикою лісового господарства, що обмежує застосування традиційних методів аналізу економічної ефективності. Тому в галузі широкого поширення набув критерій ЧТВ – чиста теперішня вартість [12,22].

Дослідники трактують еколого-економічну ефективність лісокористування по-різному: від оптимізації використання деревних і недеревних ресурсів [12,36,41] до забезпечення належного інвестування у лісогосподарські та природоохоронні заходи [23,40]. М. Римар і Г. Ільницька-Гикавчук підкреслюють, що ліси виконують комплексні екологічні, економічні та соціальні функції, впливаючи на водні системи, аграрний сектор, баланс газів та якість повітря [28].

Ефективне лісокористування можливе лише тоді, коли екологічні, економічні та соціальні результати перебувають у гармонійному співвідношенні. Відтак інтегральним критерієм ефективності управління ресурсами стає підвищення еколого-економічної результативності діяльності підприємства [32, 37].

О. Олійничук наголошує, що для задоволення потреб економіки у лісових ресурсах необхідно вдосконалювати відтворення лісів, підвищувати ефективність використання наявних ресурсів та оптимізувати організаційно-

виробничу структуру державних лісових підприємств відповідно до галузевих особливостей та вимог ринку [21].

Одним із найперспективніших шляхів підвищення результативності лісогосподарських підприємств у регіонах з високою лісистістю є розвиток виробничо-технічної бази. Це охоплює модернізацію обладнання, технічне переоснащення, придбання сучасних машин для заготівлі та транспортування деревини, впровадження технологій глибокої переробки, а також розвиток плантаційного лісорозведення [17,19].

Застосування таких заходів дозволяє зменшити втрати сировини, підвищити рівень використання вторинних ресурсів і загалом покращити продуктивність лісогосподарської діяльності [19].

Аналіз ефективності діяльності підприємств зазвичай спирається на фінансові показники — рентабельність, чистий прибуток і ринкову вартість. Утім, під час формування стратегічних рішень необхідно враховувати обмеження, притаманні цим індикаторам [20].

Об'єктивна оцінка діяльності важлива для визначення якості управління, формування позитивного іміджу підприємства та зміцнення його інвестиційної привабливості.

Оптимізація використання виробничих ресурсів, мінімізація втрат і скорочення витрат становлять основу підвищення економічної ефективності лісогосподарських підприємств. Систематичний контроль за показниками ефективності та пошук шляхів їх покращення залишаються ключовими завданнями галузі [21, 40].

Різноманітність продукції й функцій лісового господарства забезпечує задоволення широкого спектра суспільних потреб і підкреслює його взаємозв'язок з іншими секторами економіки, зокрема сільським господарством та деревообробною промисловістю.

Управління виробничими процесами у лісовому секторі має вирішальне значення, оскільки фінансові результати підприємств безпосередньо залежать від обсягів заготівлі й реалізації продукції. Водночас важливо враховувати

необхідність відтворення ресурсів і здійснення доглядових заходів, що нерідко вступає в суперечність із принципами збалансованого розвитку [39].

У наукових колах немає єдиної позиції щодо визначення продукції лісового господарства. Одні вважають базовим результатом виробництва стиглу деревину, інші включають до цього переліку побічні ресурси — гриби, ягоди, лікарську сировину. Дедалі частіше до результатів діяльності відносять і нематеріальні послуги рекреаційного характеру [33, 38].

Окремі автори пропонують класифікувати продукцію за функціональним призначенням: відносити круглі лісоматеріали до результатів експлуатаційних лісів, а рекреаційні та захисні послуги — до спеціалізованих лісів. Зростає також увага до недеревної продукції, яка має високий потенціал комерціалізації [23].

Раціональне використання природних ресурсів та активне впровадження інновацій у виробництво здатні істотно підвищити ефективність лісогосподарських підприємств. Для цього необхідно вдосконалювати систему управління, оновлювати стандарти обліку продукції та ширше впроваджувати сучасні технологічні рішення [34,41].

РОЗДІЛ 2. КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА СТАНУ ЛІСОВОГО ФОНДУ

2.1. Історія становлення та структура

Вінницьке обласне спеціалізоване лісогосподарське підприємство «ВІНОБЛАГРОЛІС» - це комунальне підприємство, засноване Вінницькою обласною радою на спільній власності територіальних громад Вінницької області відповідно до Законів України. Створено згідно розпорядження по Обласній Раді від 28 серпня 2000 року № 74 [42].

Обласне комунальне лісогосподарське підприємство «Віноблагроліс», засноване у 2000 році, сформувалося шляхом об'єднання раніше існуючих колгоспних лісів та полезахисних насаджень на площі 130,0 тис. га лісових угідь. До складу деревинних насаджень, що характеризують структуру місцевих лісів, входять різноманітні породи. Основну частину займають дуби, супроводжувані менш цінним грабом, серед яких також трапляються сосна, акація, ясен і клен. Така різноманітність створює багатий та унікальний рослинний ландшафт регіону [42].

До складу підприємства входить 22 структурних підрозділи.

ДП «Крижопільський райагроліс» є дочірнім підприємством ВОКСЛП «Вінницяоблагроліс», основною метою діяльності якого є подальше ведення лісового господарства в лісах, які належали колишнім колективним сільськогосподарським підприємствам, для покращення ефективності охорони і захисту лісів, а також підвищення їх продуктивності. Основними напрямками діяльності підприємства є лісокористування, лісовідновлення, охорона і захист лісу, мисливство[43] .

На території підприємства діє лісовий розсадник, площа якого становить 2 га. Для забезпечення власних потреб у посадковому матеріалі була зведена сучасна теплиця, облаштовані спеціальні коробки для живцювання. Водночас

підприємство активно сприяє озелененню населених пунктів, пропонуючи місцевому населенню якісний вічнозелений посадковий матеріал.

2.2. Характеристика лісового фонду

За категоріями захисності у лісовому фонді ВОКСЛП «Вінницяоблагроліс» значну перевагу мають захисні ліси (рис.2.1). Їх частка становить 86%, частки лісів інших категорій значно менші: 9% – експлуатаційних лісів; рекреаційно-оздоровчі ліси – 3%; природоохоронного наукового, історико-культурного призначення – 2% площ [27].

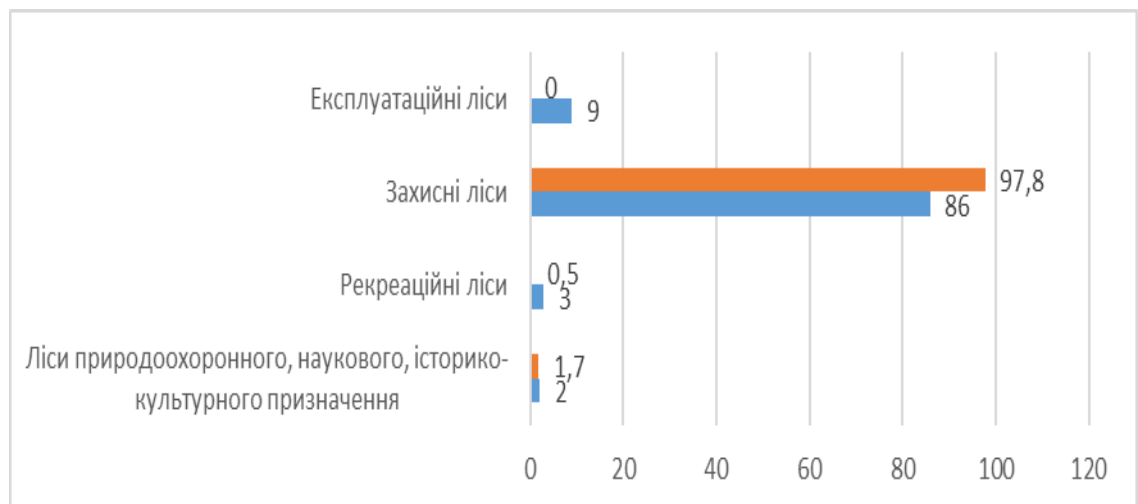

Рис. 2.1. Розподіл лісових земель за категоріями захисності ВОКСЛП «Вінницяоблагроліс» та ДП «Крижопільський райагроліс», %

ДП «Крижопільський райагроліс» із загальною площею 7415,9 га, у своїй структурі не має експлуатаційних лісів, а домінантними є захисні ліси – 97,8%, частка лісів природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення – 1,7% площ, рекреаційно-оздоровчих лісів – 0,5%. У категорії захисних лісів 71% площ – протиерозійні насадження, байрачні ліси - 1,5%, інші ліси - 27% [27] (рис. 2.2).

Лісові ділянки становлять 91,6% від загальної площі земель лісогосподарського призначення. Площа вкритих лісовою рослинністю земель становить 6547, 6 га (88,3%), з яких частка лісових культур становить 65%

площ (4286,6 га) (табл. 2.1). Не лісові землі представлені сіножатями, водними об'єктами, болотами та іншими територіями.

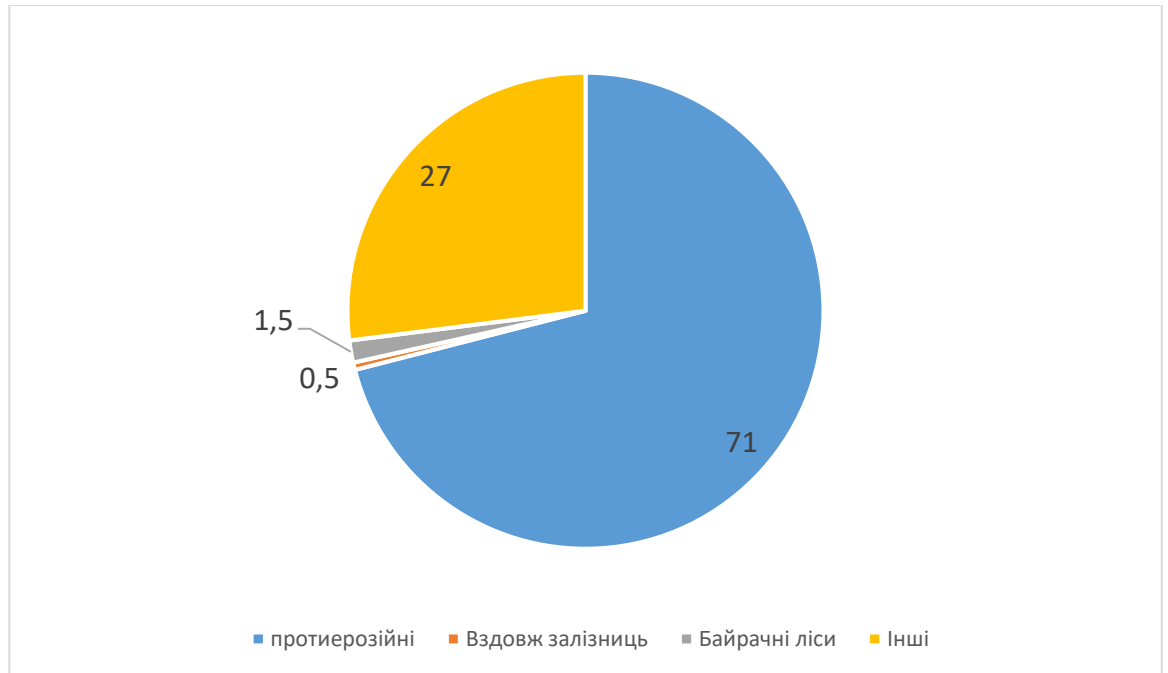

Рис. 2.2. Структура захисних лісів, %

Таблиця 2.1

Поділ земель за лісовими категоріями

Поділ за лісовими категоріями земель, %.	Площа, га	%
1. Загальна площа земель лісогосподарського призначення	7415,9	100
2. Лісові ділянки	6791,2	91,6
в тому числі		
2.1 Вкриті лісовою рослинністю лісові ділянки	6547,6	88,3
із них лісові культури	4286,6	65,8
2.2 Не вкриті лісовою рослинністю ділянки	243,6	3,3
в тому числі: не зімкнуті лісові культури	60	0,8
рідколісся	7,7	0,1
зруби	27,9	0,4
біогалявини	70,2	1
галявини	61,2	0,8
лісові шляхи, просіки, п/п розриви	16,6	0,2
3. Нелісові землі	624,7	8,4
сіножаті	2,6	
води	26,9	0,4
болота	24,4	0,3
траси	10,3	0,1
інші нелісові землі	560,5	7,6
всього разом		

У лісовому фонді підприємства зростають більше 24 порід, як аборигенних, так і інтродуцентів. Інтродуценти використовували для створення захисних насаджень на еродованих землях полезахисних лісових смуг, смуг вздовж автодоріг та залізниць [26].

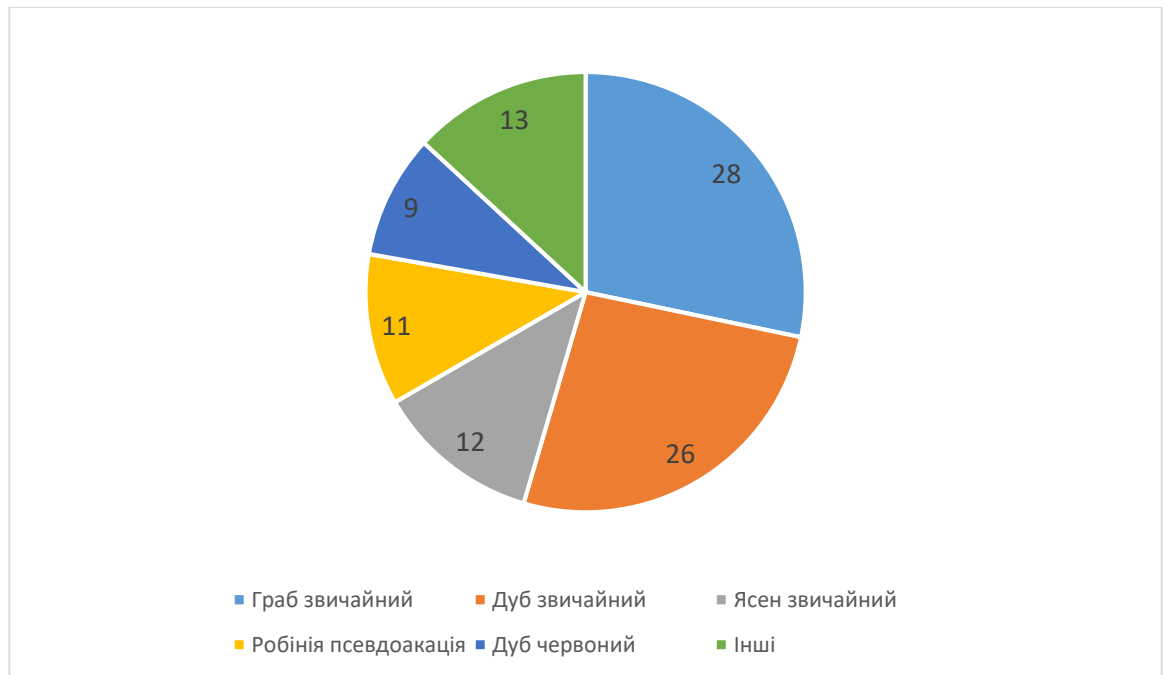

Рис. 2.3. Видовий склад лісових насаджень ДП «Крижопільський

Площі деревних порід різняться. Найбільші площі мають граб звичайний та дуб звичайний – 28% та 26% вкритих лісом площ. Ясен звичайний, робінія псевдоакація та дуб червоний мають 12%, 11% та 9% площ відповідно. Також в насадженнях є осика, береза повисла, сосна звичайна і кримська, клен-явір, липа дрібнолиста та інші, сумарна частка яких становить 13%. Із наведеного поділу бачимо, що домінування в лісовому фонді мають листяні породи.

Частка хвойних, до складу яких входять сосна звичайна, сосна кримська та ялина звичайна, становить всього 3%. Враховуючи такий видовий склад лісових насаджень середній клас пожежної небезпеки становить 3,02. Це середній клас (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Розподіл земель лісогосподарського призначення за класами пожежної безпеки, га

Дільниця	Класи пожежної безпеки					Разом	Середній клас
	1	2	3	4	5		
Крижопільська	149,7	433,2	3058,5	111,8	191,4	3944,6	2,93
Ямпільська	55,5	352,9	1888,2	245,6	185,1	2727,3	3,05
Піщанська	142,4	3,3	327	9,1	262,2	744	3,32
Разом	347,6	789,4	5273,7	366,5	638,7	7415,9	3,02

Пожежна безпека в лісових масивах значною мірою залежить від сукупності антропогенних чинників та природно-кліматичних умов, а не лише від складу деревних порід. Основними причинами виникнення пожеж стають необачне поводження людей з вогнем під час перебування в лісовій зоні, неконтрольоване спалювання стерні та залишків урожаю на сільськогосподарських угіддях. Фахівці Лісової охорони докладають зусиль, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1. Аналіз діяльності по лісовому господарству ДП «Крижопільський райагроліс»

Ведення лісового господарства на землях комунальної власності це основний вид діяльності ДП «Крижопільський райагроліс». Головні роботи, які виконують на підприємстві – це лісогосподарський догляд за лісом, відновлення на створення лісових насаджень, вирощування посадкового матеріалу, заготівля деревини від різних видів рубок та її вивезення, реалізація лісопродукції, охорона лісу від крадіїв, шкідників, хвороб та пожеж та інші.

Аналіз загальних витрат підприємства на виконання виробничого плану проводили на основі форми 10-ЛГ.

Підприємство веде свою діяльність без додаткового фінансування на заходи щодо лісовідновлення, охорону і захист лісу, рубки догляду.

Згідно звіту про виконання виробничо-фінансового плану підприємства про ведення лісового господарства за 2023 рік встановлено, що фактичні витрати становили 10717 тис. грн при планових 8740,0 тис. грн, перевиконання загальних витрат становило 19%.

Види лісогосподарської діяльності проводились підприємством за двома напрямками – по розділу 1 «Лісове і мисливське господарство» та розділу 4 «Спеціальне використання лісових ресурсів та інші заходи».

На заходи по лісовому і мисливському господарству (розділ 1) при планових показниках витрат у 7134,7 тис. грн витратили 8430,1 тис. грн, що становить 118%. Частка витрат на ці види діяльності становить 78% від загальних за рік.

По розділу 4 «Спеціальне використання лісових ресурсів та інші заходи» витрати становили 2287,2 тис. грн., при планових 1605,3 тис. грн, що на 42% більше за заплановані витрати (рис. 3.1).

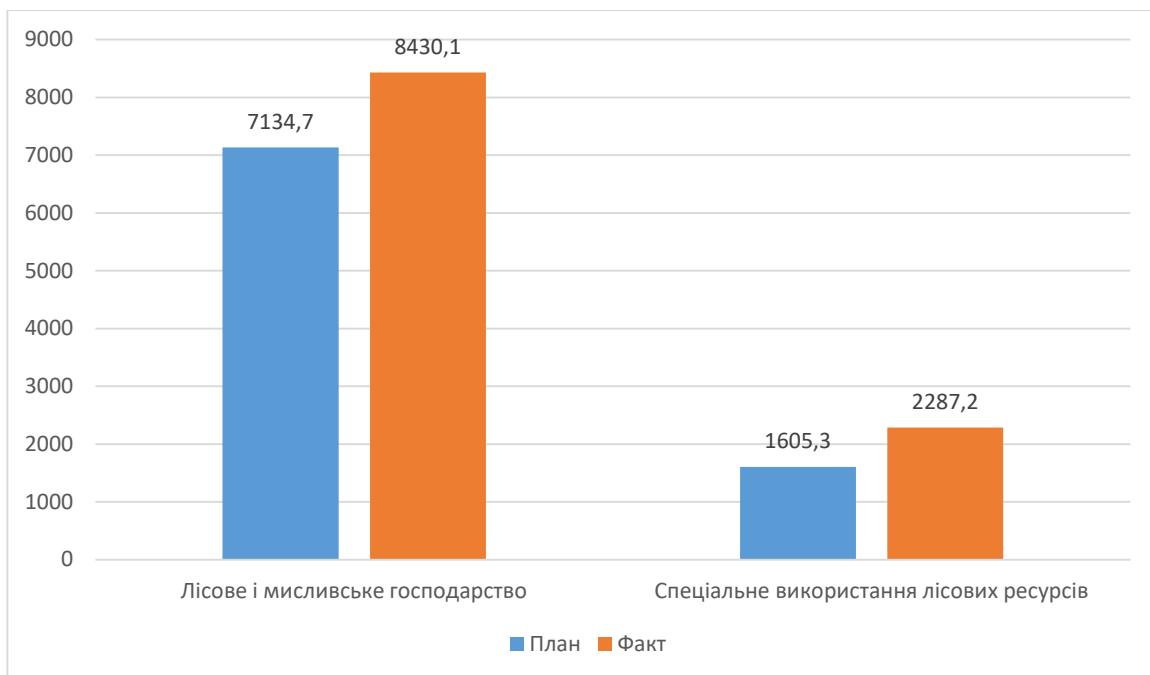

Рис. 3.1. Використання планових витрат у 2023 році, тис. грн.

У порівнянні із 2021 роком (довоєнний рік), витрати на ведення лісового господарства зросли на 62%. Загальна сума витрат становила 6469,2 тис. грн. при плані 5806,0 тис. грн.

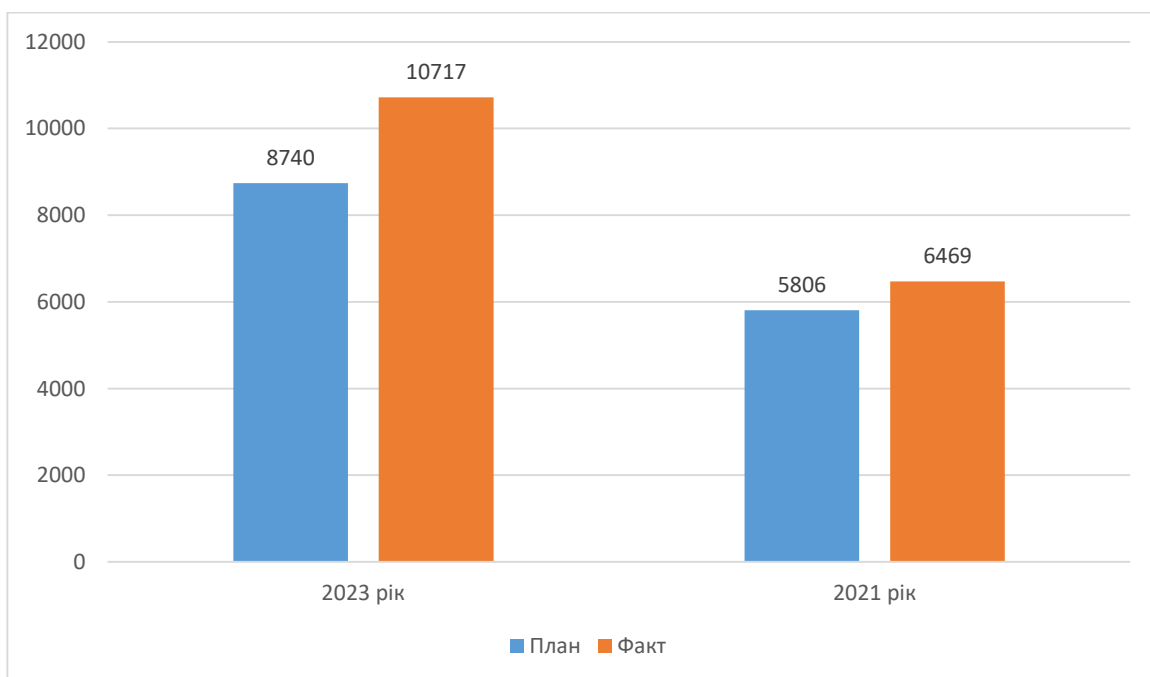

Рис. 3.2. Порівняння фактичних витрат за 2021 та 2023 роки, тис. грн

Основним асортиментом видів робіт по лісовому і мисливському господарству є рубки формування і оздоровлення лісу, до яких входять рубки догляду, санітарні рубки і комплексні рубки. Обсяги проведення цих видів рубок і обсяги витрат на них дуже відрізняються (рис. 3.3.).

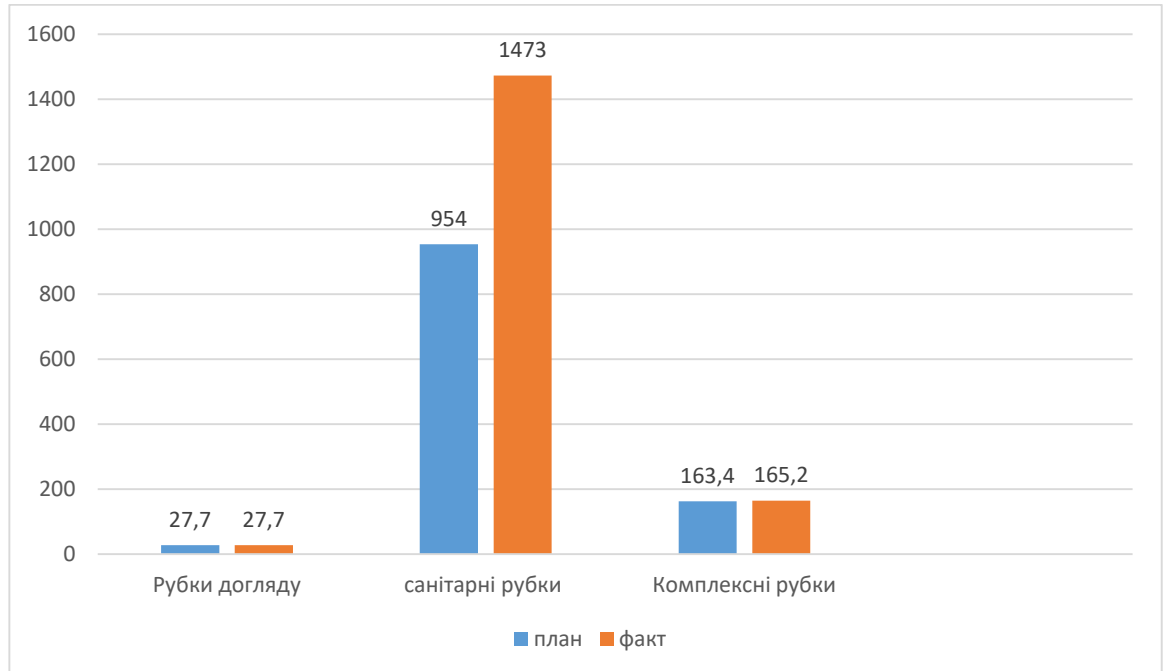

Рис. 3.3. Планові і фактичні витрати на рубки формування і оздоровлення лісу, тис. грн

Із чотирьох видів рубок догляду у лісгоспі проводять лише освітлення і прочищення. Площа, запланована під ці рубки становить 10,9 га. Заготовлено при цьому 132,1 м³ деревини і витрачено 27,7 тис. грн. Планові показники співпадають із фактично виконаними.

Під санітарні рубки було відведено у 2023 році 178,9 га і фактично пройдено рубками 181,9 га, заготовлено при цьому 8372,8 м³ деревини, що більше плану на 31%. На виконання робіт по проведенню санітарних рубок використано 1638,4 тис.грн, що на 47% більше від запланованих. Найбільші обсяги мають вибіркові санітарні рубки – 177 га із обсягом заготовленої деревини 7205 м³. Суцільні санітарні рубки проведені на площі 4,9 га із обсягом заготівлі 1167,1 м³ деревини. Частка вибіркового санітарних рубок становить 98% за площею і 86% за обсягом заготовленої деревини. Витрати на

проведення вибіркових санітарних рубок становлять 77% від загальних витрат на проведення РФіОЛ.

Комплексні рубки в лісгоспі проведені на 7,8 га, при цьому заготовлено 1040,2 м³ деревини. Витрати на їх проведення становлять 165,2 тис.грн і відповідають плановим завданням.

Отож, по витратах на проведення рубок формування і оздоровлення лісу, встановлено, що найбільша частка припадає на санітарні рубки – 82%, на оплату рентної плати – 7,5 %, на рубки догляду – 1,5%, на комплексні рубки – 9% (рис.3.4).

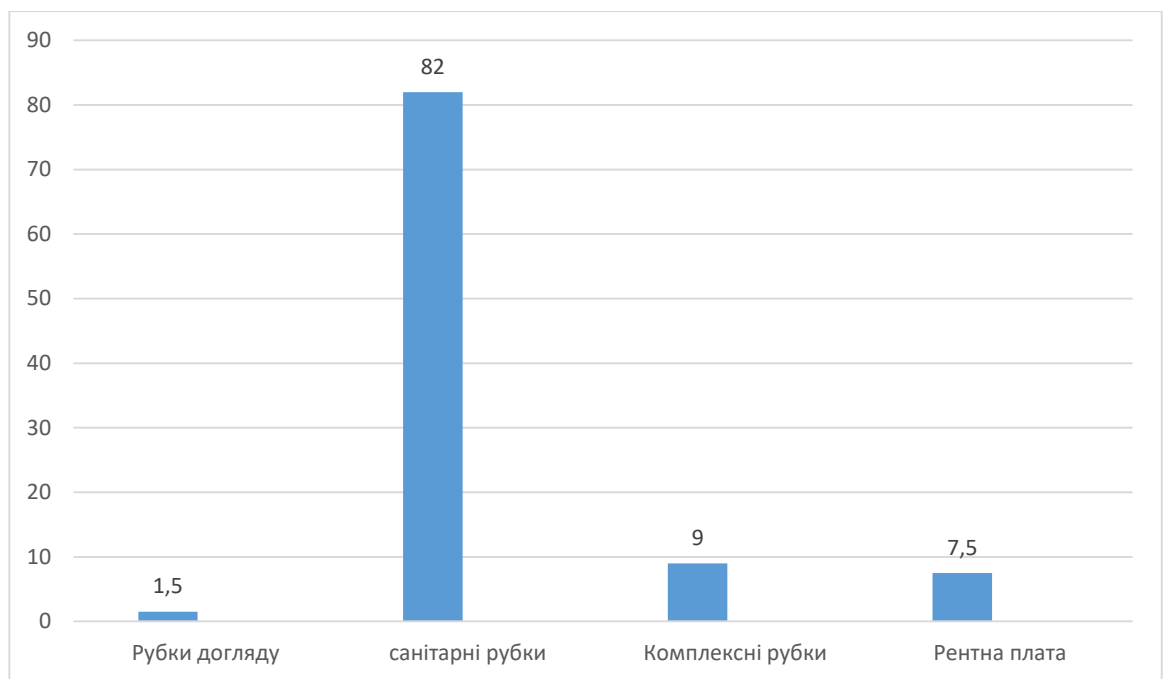

Рис. 3.4. Частки витрат на проведення РФіОЛ, %

Прорахувавши вартість заготівлі одного знеособленого кубічного метра деревини від різних видів рубок формування і оздоровлення лісу (без врахування рентної плати) встановили, що вона відрізняється за своїм значенням (табл.3.1).

Заготівля знеособленого 1 м³ деревини на освітленні і прочистці є найдорожчою у лісгоспі і становить 210 – 208 грн. Фактичні показники повністю відповідають плановим розрахункам. Основним сортиментом від цих рубок є хворост і хмиз, який не має попиту на сучасному ринку деревинної

сировини. Тому ці рубки є завжди збиткові для лісогосподарських підприємств.

Таблиця 3.1

Вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини

Вид рубок	2023 рік	
	планова	фактична
Освітлення	210,0	210,0
Прочищення	208,0	208,0
Комплексна рубка	150,0	158,0
Вибіркові санітарні	150,0	176,0
Суцільні санітарні	150,0	158,0

Планова вартість заготовленого 1 м³ деревини від комплексних рубок, санітарних вибірових і суцільних визначена в 150,0 грн. Фактична вартість виявилась найбільшою на вибірових санітарних рубках і становить 176,0 грн, на суцільних і комплексних рубках – 158,0 грн.

При плануванні проводиться аналіз витрат на проведення рубок, особливо освітлення і прочищення та оптимізуються їх площі з метою зменшення витрат коштів.

При порівнянні із 2021 роком, обсяги рубок дещо відрізняються. Як бачимо з рисунка 3.5, площі під освітлення і прочищення зведені до мінімальних, це враховується ще при створенні лісових насаджень. За ці роки їх площа не перевищує 15 га. Значну різницю бачимо у обсягах санітарних рубок. За 2 роки їх площа збільшилась з 138,2 га до 181,9 га із використанням у 2023 році суцільних санітарних рубок (рис.3.5).

Обсяги санітарних рубок можуть змінюватись від планових, бо визначаються по фактичному стану лісових насаджень і можуть бути використанні за наявності встановлених ознак враження деревостанів шкідниками і хворобами та іншими факторами, які несуть загрозу санітарному стані лісових насаджень.

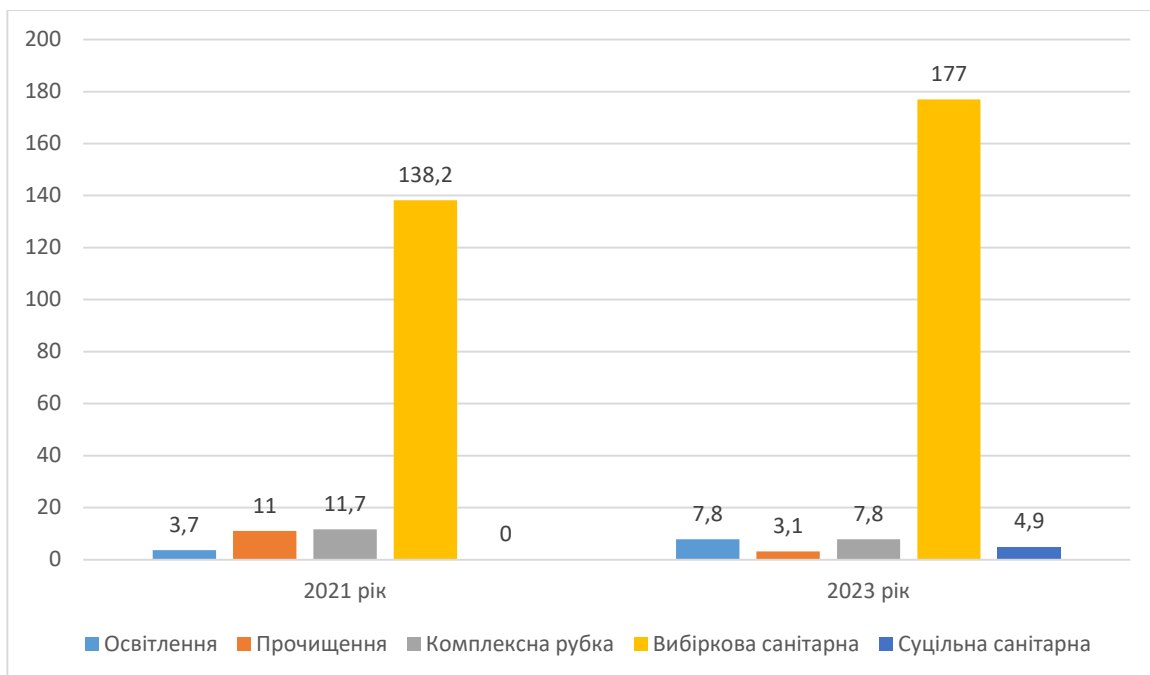

Рис. 3.5. Площі пройдені РФіОЛ у 2021 та 2023 роках, га

Одним з головних завдань підприємства є відновлення лісів. Враховуючи специфіку лісового фонду (захисні ліси) площі новостворених насаджень не значні. Ліси відновлюють висіванням насіння (жолудь дуба та рідше плоди чорного горіха) на постійне місце. Застосовують заходи для сприяння природному поновленню деревних порід. Фактичні площі проведених заходів по відновленню лісових насаджень у 2023 році відповідають плановим завданням із незначним перевиконанням по висіванню лісу і недовиконанням по сприянню природному поновленню (рис.3.6).

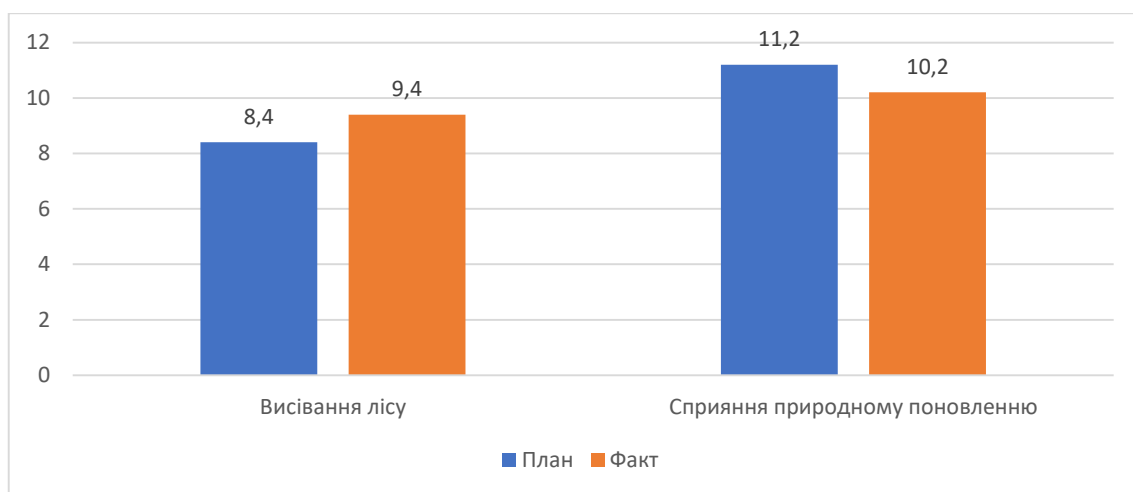

Рис. 3.6. Обсяги створених лісонасаджень, га

Витрати, які несе підприємство на створення нових лісів, покриваються із власного бюджету. На заходи по відновленню лісів було використано 164,1 тис. грн. при плані 130,6 тис. грн. Перевиконання становило 26%. Найбільші витрати були на догляд за лісовими культурами – 50% витрат, вирощування посадкового матеріалу – 24%, доповнення лісових культур – 18,3% (рис.3.6).

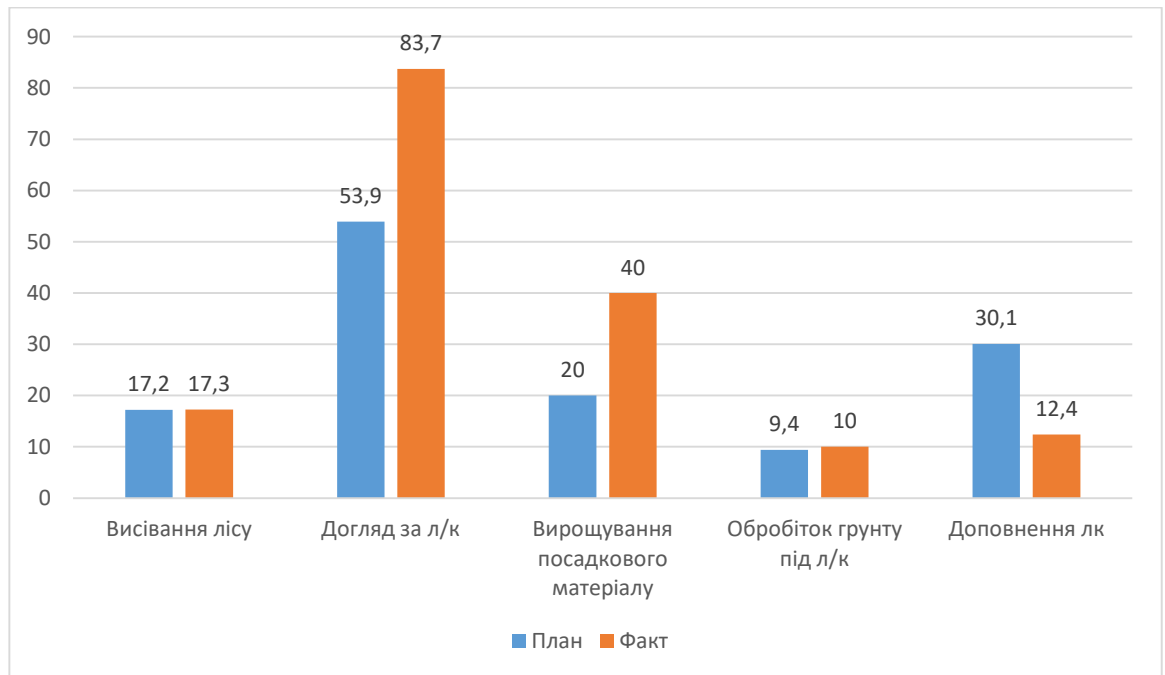

Рис.3.6. Витрати на відновлення лісових насаджень у 2023 році, тис.грн

На заходи по охороні лісу від пожеж та на охорону лісу від шкідників та хвороб витрачено 18 тис. грн., що становить 0,2% від загальних витрат по підприємству на ведення лісового господарства. На підприємстві постійно проводиться облаштування мінералізованих смуг та догляд за ними, на що витрачено 7,8 тис. грн. Такі малі обсяги робіт пов'язані із не високим класом пожежної небезпеки по підприємству – 3,02. Витрати на охорону лісу від шкідників та хвороб становлять 10,2 тис. грн. і спрямовані на лісопатологічні обстеження та виготовлення і розвішування шпаківень (рис.3.7). Доцільним було б передбачити витрати на облаштування та благоустрій рекреаційних ділянок. Ці ділянки є естетично привабливими для відвідувачів, створюючи комфортні та безпечні умови для відпочинку та облаштовані стендами із

інформацією щодо особливостей лісового середовища та правил поводження у лісі, особливо в пожежонебезпечний період.

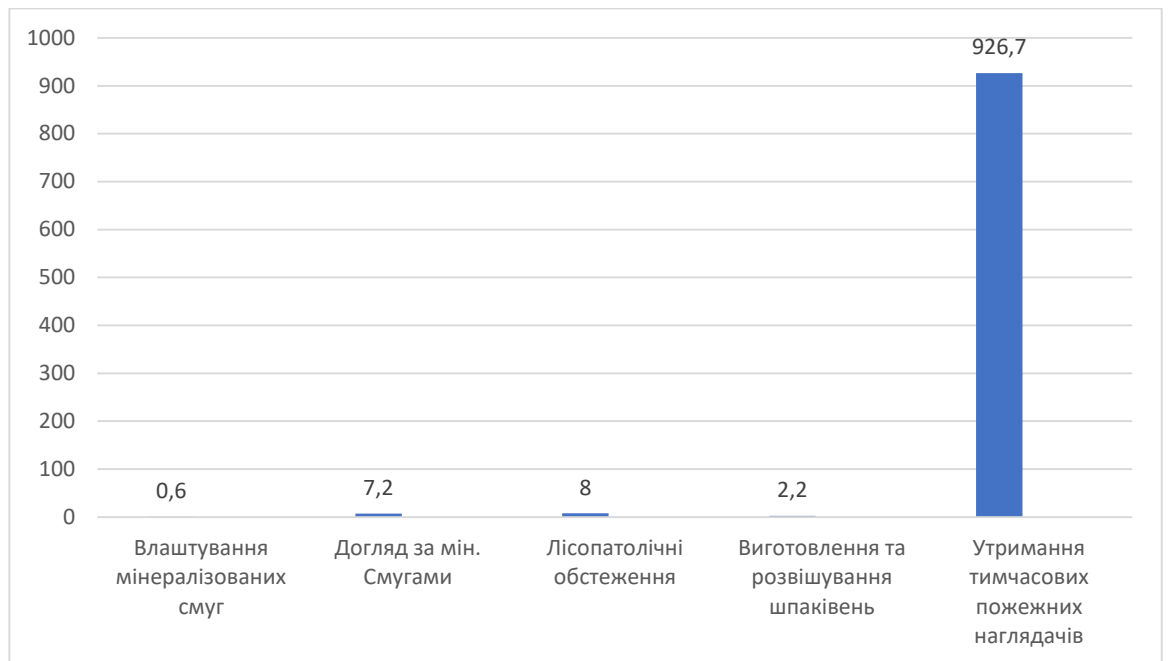

Рис.3.8. Витрати на охорону лісу від пожеж та на охорону лісу від шкідників та хвороб, тис. грн.

Проаналізовані заходи з розділу 1 форми 10-лг, які за незначним виключенням, не приносять прибутку підприємству і фінансуються за рахунок власних коштів.

3.2. Аналіз витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів

У структурі виробничих витрат ДП «Крижопільський райагроліс» витрати на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів становлять 2287,2 тис. грн, що складає 22% від загальних [2]. Такі витрати визначені особливістю лісового фонду, де 97,8% земель – захисні ліси, з яких 71% - протиерозійні. Експлуатаційних лісів у лісовому фонді агролісгоспу немає.

Обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування у 2023 році становили 5395,8 м³. Трелювання деревини на верхні склади становило 2116,3 м³ по відношенню до заготовленої деревини це у два рази менше. Також проведено відведення ділянок в рубки РГК на площі 21,9 га. З інших заходів проводилось перевезення деревини на нижні склади в обсязі 1085,3 м³. Цьогорічні обсяги перевищують обсяги аналогічних робіт у 2021 році (Рис. 3.9)

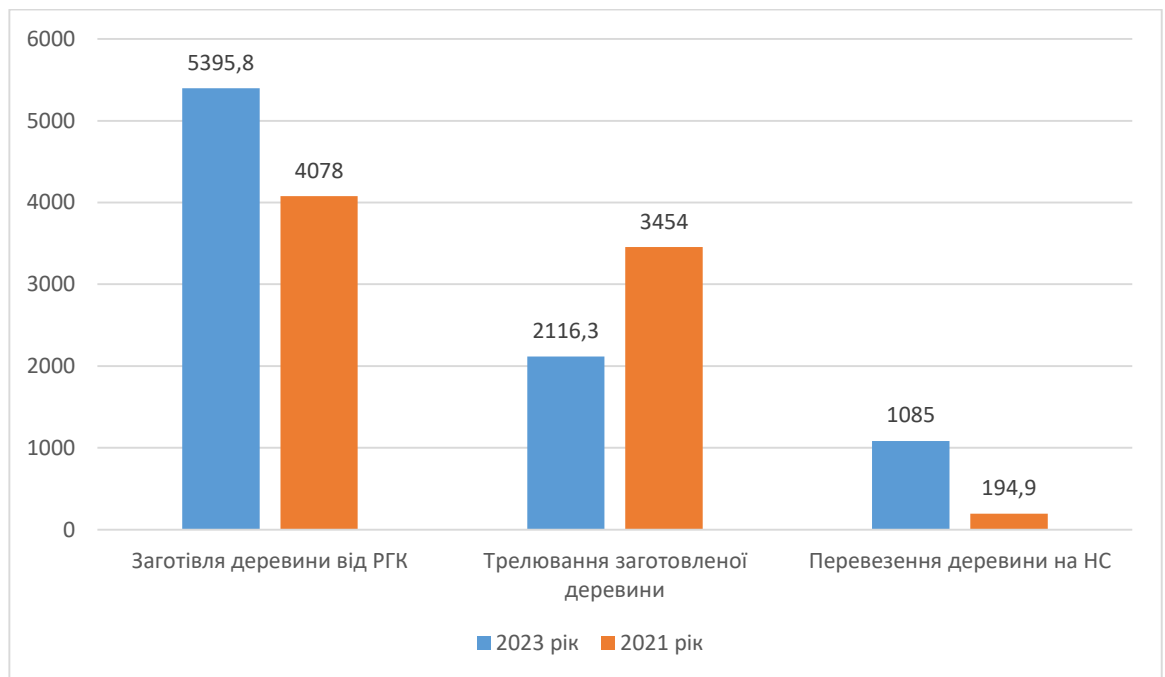

Рис. 3.9. Обсяги виконання за видами діяльності щодо спеціального використання лісових ресурсів, м³

Вартість заготівлі, трелювання та перевезення опосередкованого одного м³ деревини від рубок головного користування у 2023 році зросла порівняно із 2021 роком. Якщо фактичні витрати на заготівлю опосередкованого одного м³ деревини зросли на 4%, то трелювання деревини – на 110% (більше ніж у 2 рази), перевезення деревини від усіх видів рубок на нижній склад також збільшилось на 62%. (табл.3.2).

Таблиця 3.2.

**Вартість заготівлі, трелювання та перевезення опосередкованого
одного м³ деревини, грн**

Вид робіт	2021 рік		2023 рік	
	планова	фактична	планова	фактична
Заготівля деревини	130,0	147,0	149,0	153,0
Трелювання деревини	50,8	49,4	60,0	107,9
Перевезення деревини	-	227,0	60,0	368,0

Із загальної суми витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів у 2023 році у сумі 2287,2 тис. грн., частка витрат на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування становить становлять 36% (826,2 тис. грн.). Витрати на перевезення деревини від усіх видів рубок становлять 400,0 тис. грн., або 17%. Витрати на трелювання становлять 228,0 тис.грн (10%), рентна плата за використання лісових ресурсів 611,2 тис. грн або 26 % (рис.3.10).

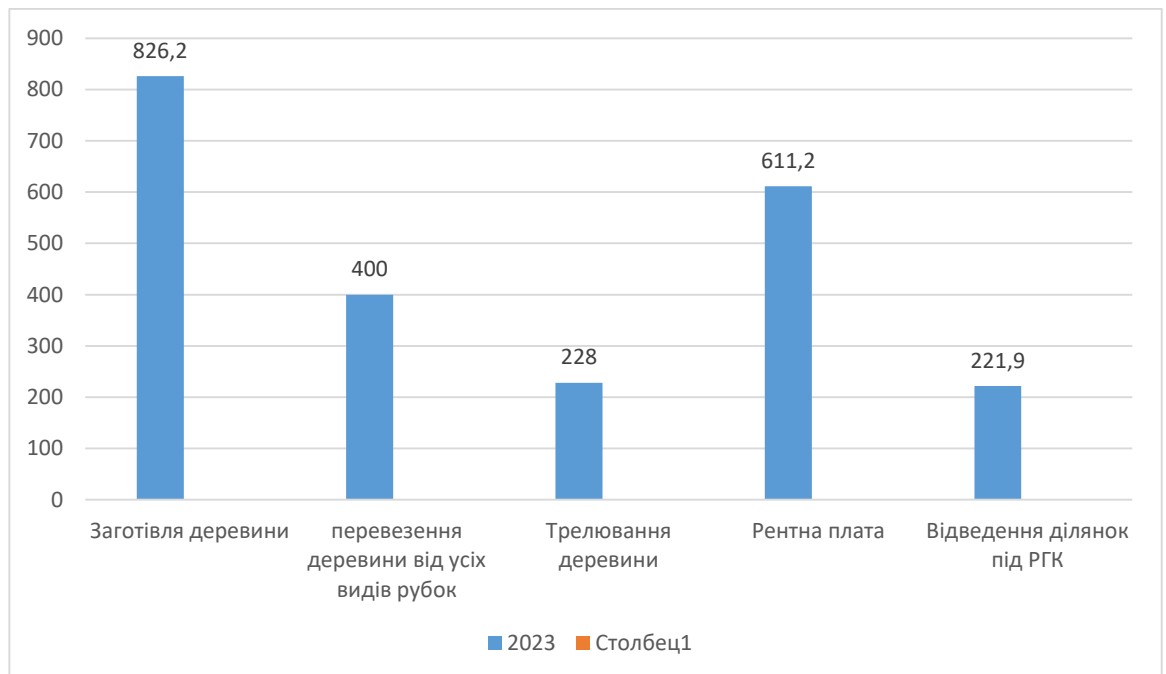

Рис. 3.10. Структура витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів, тис. грн

За даними рисунка 3.10 бачимо, що найбільшою є частка витрат на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування, яка становить 36 %. Відповідно високий відсоток рентної плати – 26% від витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів.

Загальновиробничі витрати по підприємству становлять 3907,9 тис. грн при плані 3566,8 тис. грн. Адміністративні витрати фактично становили 2381,2 тис. грн при плані 1990,0 тис. грн. Сумарно ці витрати становлять 59% від загальних витрат на ведення лісового господарства підприємством за рік.

Виробнича діяльність ДП «Крижопільрайагроліс» спрямована на виконання виробничого плану, реалізацію продукції і отримання прибутку для ведення лісового господарства не екологічних принципах.

ВИСНОВКИ

1. Ведення лісового господарства на землях комунальної власності – це основний вид діяльності ДП «Крижопільський райагроліс» ВОКСЛП «Вінницяоблагроліс». Виробничу діяльність підприємство проводить у відповідності до Статуту підприємства та чинного законодавства України.

2. ДП «Крижопільський райагроліс» із загальною площею 7415,9 га, у своїй структурі не має експлуатаційних лісів, а домінантними є захисні ліси – 97,8% площі, з яких 68% становлять протиерозійні насадження.

3. У 2023 році фактичні витрати підприємства на ведення лісового господарства становили 10717 тис. грн при планових 8740,0 тис. грн, перевиконання загальних витрат становило 19%.

4. Ведення господарства було направлене за двома напрямками – по розділу 1 «Лісове і мисливське господарство» та розділу 4 «Спеціальне використання лісових ресурсів та інші заходи».

5. Витратили на ведення лісового і мисливського господарства становлять 78% від загальних за рік. Фактичне перевиконання витрат на ці види робіт становлять 30% понад план. Спеціальне використання лісових ресурсів та інші заходи перевищили заплановані витрати на 42%.

порівнянні із 2021 роком (довоєнний рік), витрати на ведення лісового господарства зросли на 62%.

7. Основним асортиментом видів робіт по лісовому і мисливському господарству є рубки формування і оздоровлення лісу, до яких входять рубки догляду, санітарні рубки і комплексні рубки.

8. Із чотирьох видів рубок догляду у лісгоспі проводять лише освітлення і прочищення. Площа, запланована під ці рубки становить 10,9 га. Планові показники по витратах співпадають із фактично виконаними.

9. Під санітарні рубки було відведено 178,9 га і фактично пройдено рубками 181,9 га, заготовлено при цьому 8372,8 м³ деревини, що більше плану на 31%. Найбільші обсяги мають вибіркові санітарні рубки – 177 га із обсягом заготовленої деревини 7205 м³.

10. Комплесні рубки проведені на 7,8 га, при цьому заготовлено 1040,2 м³ деревини. Витрати на їх проведення становлять 165,2 тис. грн і відповідають плановим завданням.

11. Із загальних витрат на проведення рубок формування і оздоровлення лісу, встановлено, що найбільша частка припадає на санітарні рубки – 82%.

12. Заготівля знеособленого 1 м³ деревини на освітленні і прочистці є найдорожчою у лісгоспі і становить 210 – 208 грн. На інших рубках вартість знаходиться в межах 158,0 грн- 176,0 грн.

13. Ліси відновлюють висіванням насіння на постійне місце та використовують заходи для сприяння природному поновленню. Найбільші витрати спрямовані на догляд за лісовими культурами – 50%, вирощування посадкового матеріалу – 24%, доповнення лісових культур – 18%.

14. На заходи по охороні лісу від пожеж та на охорону лісу від шкідників та хвороб витрачено 18 тис. грн., що становить 0,2% від загальних витрат. Такі малі обсяги робіт пов'язані із не високим середнім класом пожежної небезпеки по підприємству – 3,02. Витрати на охорону лісу від шкідників та хвороб становлять 10,2 тис. грн. і спрямовані на лісопатологічні обстеження та виготовлення і розвішування шпаківень

15. Обсяги заготівлі деревини від рубок головного користування у 2023 році становили 5395,8 м³. Вартість заготівлі знеособленого 1 м³ деревини від РГК становить 153 грн. Вартість перевезення – 368,0 грн.

16. Із загальної суми витрат на спеціальне використання лісових ресурсів та інших заходів частка витрат на заготівлю деревини в порядку рубок головного користування становлять 36%. Витрати на перевезення деревини – 17%, рентна плата за використання лісових ресурсів – 26%.

Виробнича діяльність ДП «Крижопільрайагроліс» спрямована на виконання виробничого плану, реалізацію продукції і отримання прибутку для ведення лісового господарства не екологічних принципах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець І.Г. Сучасний стан розвитку підприємств лісового господарства України. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/31702/1/48-373-380.pdf>.
2. Гергало О.Ю., Прибила А.В., Докіль А.Є., Рубки головного користування як складова виробничої діяльності. Студентські наукові читання 2025: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (10 грудня 2025 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 14.
3. Голуб О. Реструктуризувати лісовий фонд України. // Економіка України 1998. №11.
4. Голуб О. «Про ліс та його вартість». // Віче 1997 № 9
5. Деревот О.І. Інституціоналізація лісового сектору економіки в контексті сталого розвитку України. К. : ДІА, 2012. 337 с.
6. Дубас Р.Г. Формування лісоресурсної сфери України на засадах сталого розвитку: зарубіжний досвід та практика / Сталий розвиток економіки. 2011. Вип. 7 С. 12–15.
7. Дяченко Я.В. Організація управління лісовим комплексом // Економіка України. 1996. № 7
8. Закон України від 25.06.91 № 1264-XII Редакція від 22.04.2018"Про охорону навколишнього природного середовища" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sfs.gov.ua/arhiv/podatкова-baza-do-nabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/normativno-pravova-baza/zakoni-ukraini/arhiv-zakoniv-ukraini/zakoni-ukraini-za-1991-rik/60472.html>
9. Замула Х.П. Аналіз фінансово-економічного стану лісгосподарських підприємств з радіоактивно забрудненими територіями / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://natureus.org.ua/repec/archive/2_2014/19.pdf
10. Карпук А., Шостак М. Еколого-економічна ефективність лісокористування: сутність, оцінка, механізм забезпечення // Економіст. 2017. № 9. С. 19-25.

11. Касюхнич В.Ю. Ефективність використання природно-ресурсного потенціалу земель лісогосподарського призначення. Збалансоване природокористування. 2017. № 2. С. 134–139.
12. Кравець П.В. Актуальні питання економіки лісокористування в контексті сталого управління лісами України // Науковий вісник НАУ. К.: НАУ, 2004. Вип. 71. С. 90-97.
13. Круть С.О. Економічна ефективність екологічно орієнтованих способів рубок головного користування // Науковий вісник НАУ. К.: НАУ, 2003. Вип. 61. С. 237-246.
14. Краснов В.П. Структура лісового фонду Житомирського Полісся / Науковий вісник НЛТП України. 2013. Вип. 23.6. С. 27–35.
15. Лісовий кодекс України в редакції Закону від 08.02.2006 р. № 3404- IV (Поточна редакція) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
16. Лицур І.М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України : РВПС України НАН України, 2010. 317с.
17. Малиновський А.С. Системне відродження сільських територій в регіоні радіаційного забруднення. К. : ННЦ ІАЕ, 2007. 604 с.
18. Маценко Г. Все про ліс. Які вони дерева України. // Магістраль. 1997. - №42 – 43., спец. Випуск
19. Мостепанюк В.А., Гайдучок Т.С. Фінансування лісового господарства України в контексті європейського досвіду // Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України. С.619-622.
20. Несторяк Ю.Ю. Аналіз економічної ефективності лісогосподарської діяльності ДП «Путильський лісгосп» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/22_2009/12.pdf.
21. Олійничук О.І. Особливості лісогосподарського виробництва та підвищення його ефективності. Актуальні проблеми економіки. 2009. №5. С. 148–154.
22. Пірс П. Основи економіки лісового господарства / Пер. з англ. К.: Видавничий дім «ЕКОінформ», 2006. 220 с.

23. Полюга В.О., Полюга Д.М., Бея Б.Б. Проблеми інвестування в основний капітал підприємств лісового господарства регіону. Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України. 2013. Вип. 5(103). С. 117–126.
24. Постанова Кабінету Міністрів України «Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів» від 23.05.2007 р. № 761 (Редакція від 19.01.2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-п/para0157#o157>
25. Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів. Постанова Кабінету Міністрів України; Правила від 12.05.2007 № 724.
26. Прибила А.В., Шишка А.С. Можливості використання інтродукованих порід для лісового господарства. Мисливське господарство: Традиції. Досвід. Нові горизонти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Житомир, 19 вересня 2025 р.). Житомир, 2025. с.93.
27. Прибила А.В. Аналіз витрат на виконання виробничого плану ДП «Крижопільський райагроліс». Ліс, наука, молодь: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. (26 листопада 2025 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2024. С.174.
28. Римар М., Ільницька-Гикавчук Г. Оподаткування в системі фінансового забезпечення розвитку лісового господарства в умовах євроінтеграції. Вісник НУВГП. Зб. наук. пр. № 4. Рівне, 2006. С. 408–413.
29. Рушак М. Ліси України : управління, експлуатація, відтворення. // Економіка України. 1995р. №6.
30. Сухоруков А.І. Економічний механізм реалізації експортного потенціалу України: Стратегічна панорама. К., 2000. №1- 2.
31. Сенько Є.І. Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарств : навч. посіб. К. : Знання, 2012. 487 с.
32. Синякевич І. М., Соловій І. П., Дейнека А. М. Лісове господарство України в ХХІ ст.: сценарії розвитку / Економіка України. 2007. № 9. С. 72–81.

33. Синякевич І.М. Лісова політика: теорія і практика : монографія / І.М. Синякевич, І.П. Соловій, О.В. Врублевська та ін. / за наук. ред. проф. д-ра екон. наук І.М. Синякевича. Львів : Вид-во "Піраміда", 2008. 612 с.
34. Ткач В.П. Ліси та лісистість в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Український географічний журнал. 2012. № 2. С. 45-55.
35. Ткачів С.М. Никитюк П.А. Аналіз фінансово-господарських показників лісового господарства регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/150.pdf.
36. Торосов А.С., Жежкун І.М., Зуєв Є.С. Діагностика фінансового стану лісгосподарського підприємства в системі антикризового управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38846/14-Torosov.pdf?sequence=1>.
37. Тринько Р.І. Ліси як фактор соціально-економічного розвитку. Науковий вісник НЛТП України. 2011. Вип. 21.12. С. 93–97.
38. Шершун М.Х. Аналіз діяльності лісгосподарських підприємств та ефективність використання лісоресурсного потенціалу в умовах розвитку економічної кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/813.pdf>.
39. Шестак М. Державно-приватне партнерство в лісовому господарстві: перспективні напрями та проблеми інституціоналізації. Економіст. 2015. №3. С. 30–32.
40. Шкарлет С. М., Пиріг К.М. Підвищення ефективності виробництва на лісгосподарських підприємствах в умовах сталого розвитку. Бізнес Інформ. 2014. № 6. С. 180–184.
41. Liubachyna A., Secco L., Pettenella D. Reporting practices of State Forest Enterprises in Europe. Forest Policy and Economics. 2017. Vol. 78. P. 162–172.
42. [“ВІНОБЛАГРОЛІС” - Вінницьке обласне лісгосподарське підприємство – ВІНОБЛАГРОЛІС](#)
43. [ДП "Крижопільський райагроліс" - Розпорядники - Data.gov.ua](#)